

Plan for biologisk mangfold i Gran kommune

Plan for biologisk mangfold	Dato:	Saks.nr:
Planutvalget:	11.11.2020	PLU 51/20
Planutvalget:	27.01.2021	PLU 3/21

Innhold

1	Innledning.....	1
1.1	Planens formål og virkeområde	1
2	Hvorfor ta vare på det biologiske mangfoldet	1
2.1	Trusler mot det biologiske mangfoldet	2
3	Begreper innen naturforvaltning og kartleggingsformer	4
3.1	Kartlegging av naturmangfold	6
4	Forpliktelser og muligheter kommunen har til å ivareta biologisk mangfold	8
4.1	Kommunens rolle og handlingsrom	8
4.2	Loverket og forvaltningshierarkiet	8
4.2.1	Naturmangfoldloven	9
4.2.2	Plan- og bygningsloven.....	9
4.2.3	Vannressursloven	9
4.2.4	Jordloven	9
5	Kunnskapsgrunnlaget	9
5.1	Verdier i Gran	10
5.2	Kunnskap om våre naturverdier.....	10
5.2.1	Beskrivelse av de ulike områdene:	11
6	Naturforvaltningen i Gran kommune	13
6.1	De viktigste arbeidsområdene og dagens arbeidspraksis	13
6.2	Forbedringspotensialet	15
6.3	Kunnskapsformidling og samarbeid	15
6.4	Fremmede arter	16
6.4.1	Definisjon av fremmede arter	16
6.4.2	Bekjempelsesstrategi	16
7	Fokusområder og prioriteringsliste	17
7.1	Saksbehandling.....	17
7.2	Drift og skjøtsel.....	18
7.3	Informasjon, veiledning og formidling	19

1 Innledning

Kommunestyret vedtok den 19.09.2018 at det skulle utarbeides en plan for det biologiske mangfoldet i kommunen. Vedtaket var slikt formulert:

1. *Formålet med planen er å sikre en god og helhetlig forvaltning av naturmangfoldet i Gran kommune. Planen skal inneholde en oversikt over:*
 - *Oversikt over hvilke naturverdier vi har i Gran, inkl. hvilket kunnskapsgrunnlag vi har*
 - *Hvordan forvalte disse verdiene*
 - *Kommunens myndighet og handlingsrom*
 - *Kommunens forvaltningspraksis per i dag og hvordan denne evt. kan forbedres*
 - *Forslag til tiltak/prosjekter*
2. *Det nedsettes en tverrfaglig arbeidsgruppe. Planutvalget skal være styringsgruppe for arbeidet.*
3. *Forslag til plan legges fram for kommunestyret før sommeren 2020.*

I naturmangfoldloven er biologisk mangfold definert slik:

«mangfoldet av økosystemer, arter og genetiske variasjoner innenfor artene, og de økologiske sammenhengene mellom disse komponentene».

1.1 Planens formål og virkeområde

Gran kommune skal med denne planen bedre sin egen mulighet til å sikre at viktige og nødvendige hensyn blir vurdert i alle saker hvor natur med sitt biologiske mangfold vil, eller kan bli berørt. Naturen gir oss tilgang på enormt mange ressurser som vi er helt avhengige av. Ivaretagelse av disse ressursene er derfor svært viktig, og også nødvendig for å sikre vår egen overlevelse. Det moderne mennesket krever mye av naturressursene. Enten i form av nedbygging, overforbruk, forurensing eller bidrag til negative klimatiske endringer som igjen kan representere en trussel. Med en økende befolkning i verden, øker også behovet for mer ressurser og arealer. Innover i fremtiden er det derfor helt nødvendig å være mer bevisst på hvordan våre naturressurser skal forvaltes slik at disse bevares i størst mulig grad.

Skal man klare dette er det avgjørende at man har den rette kunnskapen om det biologisk mangfoldet og hvordan den bør forvaltes.

Planen er ment å sikre en bedre kunnskapsbasert forvaltning på tvers av kommunen. Målet er at ingen beslutninger som berører biologisk mangfold skal tas, uten at konsekvensene av dette er kjent.

2 Hvorfor ta vare på det biologiske mangfoldet

Naturen gir oss en mengde goder vi er helt avhengig av. Mangfoldet av arter og naturtyper gir oss tilgang på alt fra mat og medisiner til bygningsmaterialer og gode opplevelser. Pollinering, flomdemping og CO₂-opptak er eksempler på den bredden av goder naturen leverer. Naturens

ressurser danner grunnlaget for mange næringer. Dette betinger likevel at man utnytter disse ressursene forsvarlig og med omhu. Naturen er også opphavet til friluftsliv og aktiviteter basert på disse, for eksempel reiseliv.

Et stort biologisk mangfold gir naturen en robusthet mot utfordringer som klimaendringer, flom, forurensning, sykdom og annen ubalanse. Om en art forsvinner, kan en annen overta. Det er uheldig om enkeltarter får gode betingelser uten at de har naturlige fiender som er med å regulere bestanden. Da får vi fort en ubalanse i det økologiske systemet.

Mennesker trenger naturen som matkilde og for å få produkter til både nytte og rekreasjon, naturens mangfold gir inspirasjon i både kunst og i utviklingen av tekniske løsninger. Naturen gir oss råprodukter som i ulik grad trenger videreforedling. Fisk og tømmer kan enkelt brukes, mens medisiner, gummi og fargeprodukter trenger mer behandling før de kan nyttiggjøres. Hvilke muligheter naturen kan gi oss i framtiden vet vi ikke sikkert, derfor må vi ta ansvar for å ta vare på mangfoldet av muligheter til våre fremtidige generasjoner. I tillegg har artene en egenverdi og man må derfor ha som mål å jobbe for ivaretagelse av alle arter.

Det er særlig i de tilsynelatende små inngrepene man fort kan glemme å ta de nødvendige vurderinger. Selv om et tiltak er relativt lite, kan den påvirke stort. Eksempel på dette kan være forstyrrelser av trekruter ulike arter avhenger av for å vandre mellom sine leveområder.

2.1 Trusler mot det biologiske mangfoldet

De siste tiårene er det globale naturmangfoldet vesentlig redusert og vi har påvirket klodens økosystemer slik at tilstanden for mange av disse er dårligere enn før. Noen økosystemer er ødelagt mens andre er så belastet at de ikke lenger leverer de godene som mennesker er avhengig av. Flere er truet av utryddelse og flere arter er allerede utryddet. I Norge alene er det i dag over 2000 arter som er utrydningstruet.

I Norge, og verden for øvrig, er arealendringer den klart viktigste påvirkningsfaktoren. I tillegg er klimaendringer og spredning av fremmede arter en påvirkningsfaktor som får stadig større negativ betydning for biologisk mangfold. Ved arealinngrep vil påvirkningen ofte ramme langt utover de fysiske arealene som endres.

Utbygging av veier, jernbane, viltsperringer, bolig- og hyttefelt m.m., skaper også hindringer i vandringsmønster og gir økt støy- og forurensningsproblematikk. Dette medfører tap av leveområder og begrenser ulike arter og enkeltindivider sin evne til å overleve.

FNs naturpanel utga i 2019 «Første hovedrapport om naturens tilstand». Det er den mest omfattende rapporten om naturens tilstand, noensinne. Rapporten er utarbeidet i et samarbeid mellom 150 ledende eksperter innen fagfeltet, fra 50 ulike land. Arbeidet med rapporten har pågått over en tre-års periode og bygger på over 15000 vitenskapelige kilder.

Rapportens funn og konklusjoner er alarmerende.

Siden 70-tallet har nedbyggingen av naturen og overforbruk/høsting på verdensbasis økt med 50%. 75% av jordas landareal er omgjort til åker, lagt under betong/asfalt eller betydelig omdannet på annen måte. 83% av våtmarksområdene har forsvunnet og 66% av havområdene er endret av undervannsgruver, shippingsruter, oppdrettsanlegg m.m.

Forurensningsproblematikken øker globalt og er en direkte og indirekte trussel overalt på kloden. Miljøgifter kan akkumulere oppover i næringskjeden og til slutt havne i menneskets matfat. Plast i havet, som igjen kan brytes ned til mikroplast, spres verden over og forurenses i svært lang tid.

World Wildlife Fund for nature (WWF) konkluderer på samme måte i sin rapport - *Living planet report 2020*. Rapporten peker også på arealendring som den største trusselen.

Konklusjonen fra begge rapportene er klar.

Vi forsyner oss av mer enn det kloden klarer å produsere. En slik praksis er åpenbart ikke bærekraftig.

Arealendringer er igjen den klart største negative årsaken til dette. Selv om for eksempel hogst kan ha mange negative sider, vil likevel en hugget skog fortsette å produsere ved å vokse opp igjen. Hugger man derimot skogen for å gjøre plass til et hytteområde e.l., er skogens produksjonsevne permanent ødelagt. I slike tilfeller snakker man ikke lengre om overhøsting, men naturødeleggelse.

Med en stadig økende befolkning er ødeleggelse av natur nærmest uunngåelig. Det er derfor avgjørende at man ikke tillater nedbygging av natur til annet enn hva man kan regne for absolutt nødvendig.

Rapportene stadfester at hvis denne negative trenden fortsetter vil til slutt så mye være borte/ødelagt at det ikke lengre er mulig å snu. Skal vi unngå å komme til «the point of no return» må snuoperasjonen skje nå. Vi må drastisk endre vårt syn på natures verdi og vårt syn på hva som er god og nødvendig levestandard.

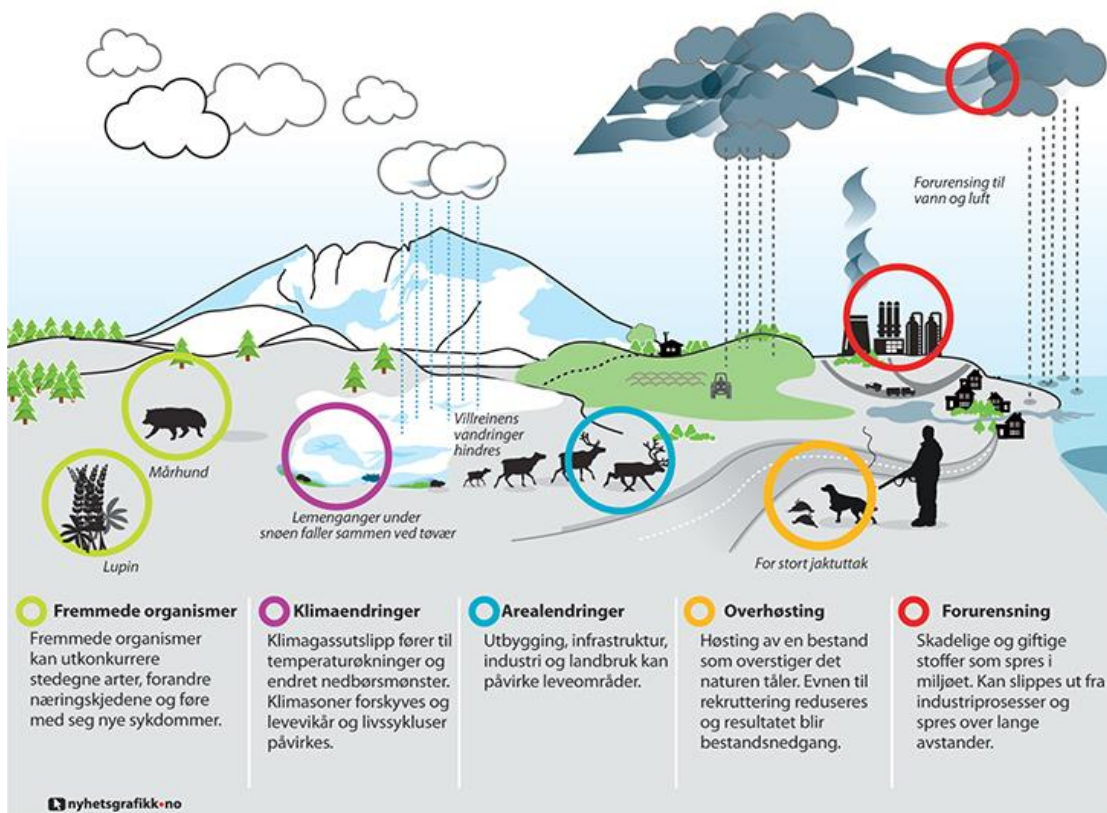
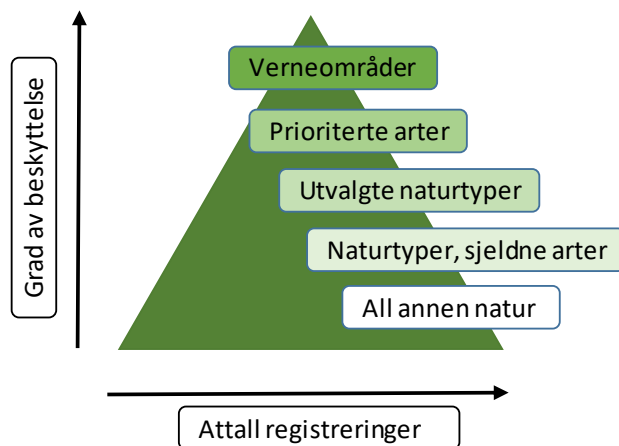

Fig. 1. De fem store truslene mot naturmangfoldet. Kilde: *Natur for livet, Meld. St. 14 2015-2016*

3 Begreper innen naturforvaltning og kartleggingsformer

Det er en rekke ulike begreper som benyttes i naturforvaltningen. For å kunne ivareta naturmangfoldet og kunne bruke lovverket på best mulig måte er det nødvendig å ha en kjennskap til disse. Flere av begrepene er skapt for å klassifisere eller rangere naturverdier (figur.2) Øverst i pyramiden er de områdene med sterkest beskyttelse og som er mest sjeldne, nederst de områdene som opptrer hyppigst og har minst beskyttelse.

Figur 2. Forvaltningshierarkiet. Ide fra: «Plan for ivaretagelse av naturmangfoldet i Røyken»

I naturmangfoldloven er forvaltningsmål for naturtyper, økosystemer og arter fastsatt. Målet er at mangfold av naturtyper og arter ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområder og i levedyktige bestander. Kommunen må følge den generelle aktsomhetsplikten (jf. nml. § 6) og legge til grunn de miljørettslige prinsippene (jf. nml. §§ 8-12) i den offentlige forvaltningen (jf. nml. § 7) for å ivareta naturtyper og arter.

Nedenfor beskrives kort de ulike begrepene og deres betydning.

Vernede naturområder

Naturreservater, nasjonalparker og andre verneområder bidrar til å sikre naturverdier og bevare områder av internasjonal, nasjonal og regional verdi. De ulike verneformene er listet opp i naturmangfoldloven kap. V, hvor naturreservat har det strengeste vernet og landskapsvernområdet har det mildeste. Gran har totalt 11 verneområder fordelt på naturreservat, dyrefredningsområdet og naturminner. Det er Fylkesmannen i Innlandet som er forvaltningsmyndighet for disse områdene.

Prioriterte arter

Prioriterte arter er ett av de nye, viktige virkemidlene i naturmangfoldloven. Målet er å bidra til at artene ivaretas på lang sikt og at det forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige områder. Så langt har 14 arter fått en egen forskrift som prioritert art. Av disse er planten Dragehode registrert i Gran kommune. Enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse av planten er forbudt (jf. § 3 i forskrift om dragehode). Statsforvalteren er forvaltningsmyndighet, og kan blant annet inngå skjøtselsavtale med grunneier.

Utvalgte naturtyper

Naturmangfoldloven (nml) åpner for å gi enkelte naturtyper ekstra beskyttelse som *Utvalgt naturtype*. Dette kan være naturtyper som er truet eller på annen måte er viktig for å ta vare på naturmangfoldet. Reglene for utvalgte naturtyper er ikke like strenge som i reglene for

verneområder, men det legges vekt på bærekraftig bruk. I 2020 ble naturtypene «åpen grunnlent kalkmark» og «olivinskog» tilføyd som utvalgt naturtype. Av de åtte utvalgte naturtypene finner vi fire her i Gran; kalksjøer, slåttemark, hule eiker og åpen grunnlent kalkmark.

Utvalgte naturtyper
<u>Kalksjøer</u>
<u>Slåttemark</u>
<u>Hule eiker</u>
Slåttemyr
Kalklinderskog
Kystlynghei
<u>Åpen grunnlent kalkmark</u>
Olivinskog

Etter nml. kap. IV, § 53. må alle offentlige myndigheter ta spesielt hensyn til utvalgte naturtyper i sin saksbehandling. Kommunen spiller en viktig rolle i arbeidet med å ivareta hensynet til naturtyper, fordi kommunen er myndighet etter flere lovverk som gjelder arealbruk (plan- og bygningsloven, jordlova og skogbrukslova). For kommunen innebærer dette at man må ha oversikt over hva slags påvirkning en beslutning som kan påvirke en utvalgt naturtype, vil ha. Forskriften gjelder ikke i områder som er vernet som verneområder etter naturmangfoldloven kap. V.

I områder med en utvalgt naturtype er det spesielle regler for jord- og skogbrukstiltak som ikke er søknadspliktige etter annet regelverk.

For hver utvalgte naturtype utgir Miljødirektoratet en handlingsplan. Her legges det frem en plan for tiltak som skal gjennomføres i arbeidet med å ivareta en naturtype.

Miljødirektoratet tildeler også tilskudd til tiltak som bidrar til å ta vare på trua og utvalgte naturtyper.

Det er Fylkesmannen som har hovedansvaret for å tilegne seg kunnskap om de utvalgte naturtypenes lokaliteter, og gjøre kunnskapen tilgjengelig for kommunen og tiltakshavere gjennom blant annet Naturbase. De utvalgte naturtypene er forutsatt forvaltet av kommunene etter plan- og bygningsloven, men naturmangfoldloven og forskriftene gjelder side om side med plan- og bygningsloven. For utvalgte naturtyper i Gran kommune se Kap. 5.2.

Naturtyper

Naturtype er en ensartet type natur som omfatter alle levende organismer og de miljøfaktorene som virker der, eller spesielle typer naturforekomster som dammer, åkerholmer eller lignende, samt spesielle typer geologiske forekomster (naturmangfoldloven § 3, bokstav j). Kommunen skal ta hensyn til lokaliteter med viktige naturtyper (A, B, C-verdi) i plan- og byggesaksbehandlingen og øvrig beslutningstaking etter naturmangfoldloven kap. II. I tillegg skal det tas hensyn til viktige viltlokaliteter- og trekkruiter.

Arter av nasjonal forvaltningsinteresse

Dette er et begrep som brukes i ulike kartlegging og forvaltningssammenhenger. Miljødirektoratet har definert det som en samling av Norges viktigste arter. Totalt utgjør de rundt 4600 forskjellige arter. Dette er arter som det særlig vil være viktig å ta hensyn til, for eksempel i planprosesser som

berører natur og næringsliv. Dette begrepet er videre oppdelt flere underkategorier (se tabell under), og inneholder flere essensielle begreper.

Arter av nasjonal forvaltningsinteresse		
Arter av særlig stor forvaltningsinteresse	Ansvarsarter	Arter med forekomst i Norge med mer enn 25% av europeisk bestand
	Truede arter	Dette er de tre kategoriene av truethet, Kritisk truet (CR), sterk truet (EN) og sårbar (VU)
	Andre spesielt hensynskrevende arter	Arter som bør gis spesiell oppmerksomhet men som fanges opp av kriteriene for de øvrige kategoriene
	Spesielle økologiske former	Dette er økologiske former eller underarter som forvaltningen mener bør gis spesiell oppmerksomhet forvaltningen mener bør gis spesiell oppmerksomhet Dette blir ikke vurdert eller behandlet i rødlista
	Prioriterte arter	Noen av de mest truede artene kan få status som prioritert art
	Fredede arter	Disse artene ble fredet etter den tidligere naturvernloven
Arter av stor forvaltningsinteresse	Nær truede arter	Dette er en av kategoriene av truethet i rødlista (NT)
Fremmede arter	Fremmede arter	Arter som har blitt spredd utenfor sitt naturlige utbredelsesområde.

Hentet fra miljokomune.no

3.1 Kartlegging av naturmangfold

Ett av tiltakene stortinget vedtok får å svare ut klimakravene Norge forpliktet seg til etter FN konferansen i Rio, var å registrere og kartlegge natur i Norge. Stortingsmelding melding 56 1996-97 la til rette for kommunal naturtyperegistrering etter DN håndbok 13. Her ble mange områder i Gran kartlagt. Etter en revidering og oppdatering av DN's håndbok 13 (2006/2007) ble det vedtatt å innføre ett nytt system for kartlegging: Natur i Norge (NIN). Ansvaret ble plassert hos Direktoratet for

naturforvaltning (nå Miljødirektoratet). NIN ble satt i verk, og nye områder kartlagt. Det viste seg at det trengtes justeringer som førte til en revidert utgave av NIN systemet, kalt NIN 2.0, som er det gjeldende systemet for kartlegging av naturtyper i Norge i dag.

Hver registrerte naturtype skal ha ett faktaark tilknyttet lokaliteten. Faktaarket forteller hva slags naturtype det dreier seg om, hvilken verdi naturtypen har, om utforming og artssammensetning, samt påvirkning. Faktaarket kan også beskrive fremmede arter og gi råd om skjøtsel.

Alle de ulike naturtyperegistreringen gjort under de ulike kartleggingssystemene ligger tilgjengelig på nett i naturbase.no, spesifisert med sin registreringstype i henhold til DN sin håndbok eller NIN. Gran er i en særstilling i innlandet med tanke på mengden og variasjon av registreringer. Store områder vil innen 2020 være kartlagt og registrert. Alle naturtyperegistreringer blir gjort offentlig på Naturbase etter endt prosjekt.

Siden disse systemene er relativt nye og den totale forvaltningspraksisen fortsatt er under utvikling har Miljødirektoratet, Fylkesmannen og kommunene et formidlingsansvar ovenfor grunneiere. Både med tanke på formålet og viktigheten av disse registreringene men også på hva dette betyr for den enkelte.

Kartlegging av arter

Den mest brukte tjenesten for innrapportering av artsfunn er Artsobservasjoner.no, en karttjeneste på nett som leveres av Artsdatabanken. Funnene som legges inn i Artsobservasjoner presenteres i innsynsløsningen Artskart, som er gratis å bruke. Artskart har per i dag registrert 31 millioner funn fordelt på 36.000 arter i Norge, og har informasjon om rødliste- og fremmedartskategori. Artsfunnene kommer fra vitenskapelige institusjoner, forvaltningen, frivillige organisasjoner og privatpersoner.

Informasjonen som gjenspeiles i kap.4 finnes som nevnt i ulike nettbaserte databaseløsninger. Disse er gratis og fritt tilgjengelig for alle. De mest brukte databasene og hvilken informasjon som finnes der er; artsdatabanken.no er en nasjonal kunnskapsbank for naturmangfold, her ligger lett tilgjengelig informasjon om arter og naturtyper. Artsdatabanken er en selvstendig etat under Klima- og miljø departementet.

Naturbase.no er drevet av miljødirektoratet og gir kartfestet informasjon om utvalgte områder for natur og friluftsliv. Åpner man kartløsningen kan man filtrere på ønsket informasjon og finne faktaark som forklarer områdets status og hevd. Her ligger blant annet alle naturtyperegistreringer og verneområder. Databasene oppdateres kontinuerlig og gir den mest oppdaterte informasjonen. I tillegg til disse finnes det ett kartblad på kommunekart.com som heter naturmangfold. Her vil også mange av de samme naturverdiene være avmerket. **Vann-nett.no** er en innsynsløsning hvor alle vannprøveresultater er tilgjengelig for områder hvor det har vært eller pågår ulike vannprosjekter.

Miljøregistrering i skog (MIS)

Det ble i 2015 – 2017 gjort en omfattende revidering av miljøregistrering i skog (MIS) i forbindelse med en områdebasert skogbruksplan i Gran kommune og foretatt utvelgelse av nøkkelbiotoper etter Norsk PEFC Skogstandard i Gran kommune. I følge PEFC-standarden vurderes, og eventuelt utføres, ajourhold av MIS i forbindelse med ny skogbruksplan. Skogbruksplanlegging med miljøregistreringer gjøres med 10 – 15 års mellomrom, og med tilskudd fra staten. Over 90% av kommunens skogareal hadde en slik revisjon i 2017.

4 Forpliktelser og muligheter kommunen har til å ivareta biologisk mangfold

Gjennom FNs biomangfoldkonvensjon, andre globale avtaler og internasjonalt samarbeid, har Norge forpliktet seg til å ta vare på det biologiske mangfoldet. Med dette som bakgrunn har stortinget utarbeidet tre stortingsmeldinger for å følge opp det viktige internasjonale arbeidet mot tap av nataturmangfold:

- Stortingsmelding nr.58 (1996-97) – Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling
- Stortingsmelding nr.42 (2000-01) – Biologisk mangfold – Sektoransvar og samordning
- Stortingsmelding nr.14 (2015-16) – Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold

Den siste beskriver status og virkemidler for å nå de nasjonale målene om naturmangfold. Dette skal hovedsakelig skje gjennom kunnskapsbasert forvaltning, styrket kompetanse om naturmangfold i kommunene, innsats for truet natur, med bevaring av et representativt utvalg av norsk natur og klimatilpasset naturforvaltning.

De siste årene er det vedtatt flere nasjonale lover som er viktige for bevaring og utvikling av biologisk mangfold. De mest betydningsfulle er ny plan- og bygningslov (2008) og naturmangfoldloven (2009), samt nasjonale forskrifter for prioriterte arter og utvalgte naturtyper. Naturmangfoldloven skal være et overordnet virkemiddel for å hindre tap av biologisk mangfold. Loven regulerer forvaltning av arter, fremmede organismer, utvalgte naturtyper, prioriterte arter og områdevern.

4.1 Kommunens rolle og handlingsrom

Gran kommune har ansvaret for å ivareta naturmangfold på ulike områder; ved arealplanlegging, i saksbehandling, som grunneier og gjennom informasjon og veiledning til innbyggerne.

Et godt kunnskapsgrunnlag om naturverdiene i kommunen er nødvendig for å kunne drive bærekraftig arealforvaltning som i minst mulig grad reduserer det biologiske mangfoldet. God kompetanse om forvaltning av disse verdiene er avgjørende om vi skal lykkes med dette.

Forvaltningen av alt areal er hovedsakelig kommunens ansvar. Hvordan arealene forvaltes er av svært stor betydning for natur, miljø, klima, folkehelse og mye mer. Arealforandringer og inngrep er de største negative påvirkningene for naturmangfoldet. Plan- og bygningsloven er derfor det viktigste verktøyet kommunen har for å sikre ivaretagelse av vårt biologiske mangfold. Ved å ta nødvendige hensyn til natur i kommuneplanens arealdel kan man sikre at viktige områder for vilt, friluftsliv, utvalgte naturtyper, rødlista arter m.m. blir sikret nødvendig beskyttelse.

Skal man klare å ivareta de viktige naturtypene må man vite om dem, forstå hvilken rolle disse har og hvordan disse skal forvaltes.

4.2 Lowerket og forvaltningshierarkiet

Den mest sentrale loven innen naturforvaltning er naturmangfoldloven fra 2009. Loven regulerer forvaltning av arter, fremmede organismer, områdevern, utvalgte naturtyper og leveområder for prioriterte arter. Naturmangfoldloven erstatter den tidligere naturvernloven.

Det er flere lover og forskrifter som regulerer ulike tiltak og inngrep når det berører naturmangfold. De viktigste av disse er plan- og bygningsloven, forurensningsloven, jordloven og vannressursloven. I

tillegg finnes energiloven, skogbruksloven, akvakulturloven, lakse- og innlandsfiskloven og havressursloven.

4.2.1 Naturmangfoldloven

Lovens formål er å sikre ivaretagelse av naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske- og økologiske prosesser.

I all offentlig forvaltning hvor naturmangfold blir berørt skal lovens §§ 8 – 12 vurderes. Paragrafene 8 – 12 skal primært sikre at man vurderer kunnskapsgrunnlaget, den samlede påvirkningen på økosystemet og at tiltakshaver må bære kostnaden ved miljøforringelse. Selve myndighetsutøvelsen gjøres ikke etter naturmangfoldloven, men etter andre sektorlover. I prinsipp betyr dette at man skal «integre» §§ 8-12 i den loven saken behandles etter.

Betydningen av de tre mest sentrale lovene forklares kort nedenfor.

4.2.2 Plan- og bygningsloven

Loven skal sikre bærekraftig utvikling til den beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner. Alt areal forvaltes gjennom plan- og bygningsloven, og hvordan vi bruker våre arealer er av svært stor betydning i naturforvaltningen. Beslutningen om et skogareal skal bygges ned eller bevares til fordel for friluftsliv og biologisk mangfold er en svært viktig beslutningen.

Planmyndigheten har derfor den mest sentrale rollen med å sikre at biologisk mangfold blir ivaretatt i kommunen, og å sikre at kravene stilt i naturmangfoldloven blir ivaretatt. Gjennom kommuneplanens arealdel og andre planer har planmyndighet stort handlingsrom for å sikre biologisk mangfold. Kommunen har også en samordningsplikt mot mange andre lover ved behandling av saker. Dette bidrar til å sikre at andre viktige hensyn blir ivaretatt før saken behandles.

4.2.3 Vannressursloven

Loven skal sikre en samfunnsmessig forsvarlig bruk og forvaltning av vassdrag og grunnvann. Alle tiltak som berører ferskvannsressurser på en negativ måte skal behandles etter loven, og det er Norges energi- og vassdragsdirektorat (NVE), Statsforvalteren og Fylkeskommunen som er myndighet. Loven forbyr også fjerning av kantvegetasjon langs vassdrag med årssikker vannføring. Kantsonen er svært viktig for å motvirke erosjon og gir nødvendig skjul, næringstilgang og hekke- og leveområder for en rekke arter.

4.2.4 Jordloven

Formålet med jordloven er å sikre at arealressursene blir brukt på best mulig måte overfor samfunnet og for de som har yrket sitt i landbruket. Jordloven verner om dyrkbar jord og all omdisponering av slike arealer til annet enn jordbruksformål krever tillatelse etter jordloven. Vern om matjorda er viktig for å sikre fremtidige generasjoner tilgang til arealer for dyrking av mat. Det er også et stort biologisk mangfold knyttet til kulturlandskapet og dyrkede arealer. Mange arter er nært tilknyttet dette og nedbygging av dyrkbar jord forringer derfor også det biologiske mangfoldet.

5 Kunnskapsgrunnlaget

Et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag om naturmangfold er en forutsetning for at kommunen skal kunne ivareta viktige naturverdier i planlegging, drift og saksbehandling. Vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger skal ligge til grunn for offentlige beslutninger som berører naturmangfold (naturmangfoldloven §8).

Kunnskap om naturmiljøet er viktig som underlag i arbeidet med kommuneplanens arealdel, delplaner for enkeltområder, planer for utbyggingstiltak og også for mange byggesaker og andre politiske og administrative vedtak.

5.1 Verdier i Gran

Gran dekker totalt 758 km². Grovt sett er kommunen delt inn i fire hovedenheter; de fattige, barskogsdominerte området på Veståsen, Randsfjorden, det rike kulturlandskapet øst for Randsfjorden og de fattige til dels middels rike barskogsområdene i nord og øst. Til å ligge sentralt på Østlandet gjør dette Gran til en kommune med naturverdier av variert karakter, og med store kontraster sammenlignet med andre kommuner i regionen.

Topografi og berggrunnsforhold forklarer det meste av denne variasjonen. Vest for Randsfjorden er det fattige grunnfjellsområder. Mosaikk mellom barskog, fattige myrer og et utall innsjøer og tjern kjennetegner dette området. De bratte liene ned mot Randsfjorden har bedre jordbunnsforhold og gir grunnlag for produktiv granskog eller dyrket mark. Øst for Randsfjorden nordover til Brandbukampen kommer det såkalte Oslofeltet inn, med sine kalkrike kambo-siluriske bergarter. Der jordsmonnet er tykt nok gir disse god jordbruksmark, men øvrige arealer domineres av kalkrik og stedvis frodig granskog eller næringsrike innsjøer. De store barskogsområdene nord og øst for jordbrukslandskapet er uensartet, men preges i hovedsak av åslandskap med store arealer kompakt og ofte frodig granskog. Stedvis er det også her en del tørr og fattig furuskog.

5.2 Kunnskap om våre naturverdier

Gran kommune har totalt 9 områder som er vernet som naturreservat etter naturmangfoldloven, og som forvaltes av Fylkesmannen i innlandet. I tillegg er det ett område som er vernet som dyrefredningsområde og tre områder vernet som naturminne. Maurtvedt naturminne ble vernet allerede i 1953 og er et gammelt eiketre. Pyttmyra er et fattigmyrskompleks som ble etablert som naturreservat i 1988. Røykenvika ble vernet som fuglefredningsområde og er et viktig deltaområde for mange hekkende og rastende fuglearter, som sammen med Jarenvatnet og Hovstjern naturreservat er viktige områder for fuglelivet. De resterende naturreservatene er vernet på grunn av skogverdier med opphav fra rundt 1990 og frem til i dag 2019. Dette er områder som har blitt lagt frem som frivillig vern og vernet på grunn av større arealer med gammel skog. I disse områdene kan vi finne flere rødlista arter, ofte sopper og lav. De to siste (Tønnerudtangen og Kjørkjetangen) er vernet som naturminner på grunn av fossilfunn og særegen geologi i 1988.

Verneområder i Gran kommune				
Navn	Verneform	Type vern	Verneår	Areal (daa)
Pyttmyra naturreservat.	Naturreservat	Myr	1985	280
Lysen naturreservat	Naturreservat	Skogvern	2007	197
Jøvika og tønnerød naturreservat	Naturreservat	Skogvern	2017	203
Jarervatnet naturreservat	Naturreservat	Våtmark/fugleliv	1990	1041
Hovstjern naturreservat	Naturreservat	Våtmark/fugleliv	1990	48
Veslåa naturreservat	Naturreservat	Skogvern	2019	520
Gullenhaugen naturreservat	Naturreservat	Skogvern	2002	6192
Marifjell naturreservat	Naturreservat	Skogvern	2008	2000
Averillen naturreservat	Naturreservat	Skogvern	2019	4660
Røykenvika dyrefredningsområde	Dyrefredningsområde	Delta	1990	720
Kjørkjetangen naturminne	Naturminne	Geologi	1988	2
Tønnerudtangen naturminne	Naturminne	Geologi	1988	4,8
Maurtvedt naturminne	Naturminne	Verneobjekt, Eik	1953	0,3

5.2.1 Beskrivelse av de ulike områdene:

Puttmyra naturreservat

Reservatet ligger helt nord i kommunen, like vest for Kutjern stasjon på grensa til Vestre Toten. Området består av langstrakte barskogkoller med flate myrer inn imellom som til sammen utgjør et fattigmyrkompleks. Forskrift om fredning for Puttmyra ble vedtatt den 18.01.1985. Reservatet dekker et område på 280 daa.

Formålet med fredningen er å bevare myrområdet som har en interessant flora og vegetasjon.

Lysen naturreservat

Området ligger midt i mellom Randsfjorden og Julibakka på gården Lysen Vestre. Reservatet har en størrelse på 197 daa bestående av en viktig kalkbarskog forekomst.

Stedet har en særskilt vitenskapelig betydning som leveområde for en meget interessant og sjelden soppflora knyttet til kalkbarskog og fordi det representerer usedvanlig velutviklede utforminger av sjeldent kalkrike barskogtyper. Reservatet ble opprettet den 21.12.2007.

Formålet med vernetingen er å bevare et skogområde med lite preg av tekniske inngrep med sitt biologiske mangfold i form av naturtyper, økosystemer, arter og naturlige økologiske prosesser.

Jøvika og Tønnerød naturreservat

Ca. 1,6 km nord for Grymyr sentrum, langsmed Fjordlinna, ligger reservatet som dekker et område på 200 daa, opprettet den 15.12.2017. Området er en viktig kalkgranskoglokalitet med mange sjeldne sopparter og en rik karplanteflora. Kalkgranskog er en sårbar naturtype i Norge og har derfor verdien A – svært viktig (nasjonalt verdifull).

Reservatet har som formål å bevare et relativt stort og variert kalkskoglokalitet med mange truede sopparter.

Det er behov for skjøtsel i deler av området, men best vern for det meste av området oppnås likevel ved å la området utvikle seg fritt.

Jarervatnet naturreservat

Den sørlige halvparten av Jarenvatnet er inkludert i reservatet. Jarenvatnet er svært næringsrikt med mange ulike planter, flere av dem er sjeldne. Kraftig utviklet sumpvegetasjon i strandsonen. Viktig område for fugl under trekk, ved hekking og fjærfelling. Flere kraftfulle og sørlige arter hekker her. Jarenvatnet er også en kalksjø som er en utvalgt naturtype. Reservatet ble opprettet i 1990 og skal verne om vegetasjonen og fugle- og dyrelivet.

Hovstjern naturreservat

Vest for Gran sentrum, mellom Gran stasjon og Vigga, ligger Hovstjernet. Hele tjernet med tilgrensende vegetasjon inngår i reservatet.

Hovstjern er et næringsrikt tjern som har høy en biologisk produksjon. Tjernet fungerer både som trekk- og hekkelokalitet. En rekke regionalt sjeldne fuglearter er påvist her. Reservatet ble opprettet i 1990 og skal verne om vegetasjonen og fugle- og dyrelivet.

Veslåa naturreservat

Rett nord-vest for Våja ligger Veslåa naturreservat, opprettet i 2019. Hele reservatet, på 494 daa, ligger inne på eiendom tilhørende Gran allmenning på Hadeland Østås.

Området er i sin helhet preget av eldre skog. Det er mange steder observert store dimensjoner på stående og liggende stammer. I positiv retning legges spesielt vekt på den uvanlige kombinasjonen av bekkekløft og så stort areal med gammel kontinuitetsskog. I forhold til mangelanalysen oppfyller området behovet for skogtyper som Norge har et internasjonalt ansvar for (bekkekløfter), boreal naturskog og delvis rike skogtyper og viktige forekomster av rødlistearter. Området har verdien regionalt til nasjonalt verdifullt.

Formålet med naturreservatet er å bevare en bestemt type natur i form av ei godt utviklet og variert skogsbekkekløft med relativt store arealer med gammel kontinuitetsskog. Området vil på en god måte representere denne naturtypen på det sentrale Østlandet. Videre har området en særlig betydning for naturmangfold ved at det er et viktig leveområde for sjeldne og sårbare arter. Det er en målsetting å beholde verneverdiene i mest mulig urørt tilstand, og eventuelt videreutvikle dem.

Gullenhaugen naturreservat

Det største reservatet i kommunen på 6065 daa, beliggende ca. 800 meter sør for Langen.

Store deler av området er kontinuitetsskog med svært kraftige dimensjoner av levende og døde trær, og det har til dels store forekomster av sjeldne og truede kryptogamer (karsporeplaner). Området er relativt stort, er berørt av to nedbørfelt og har stor variasjon i vegetasjonstyper og skogtyper av gran. Reservatet ble opprettet i 2002 for å være verne om det urskogpreget område med sitt innhold av sjeldne arter.

Marifjell naturreservat

Marifjell naturreservat dekker et område på 8600 daa hvorav ca. 1800 daa av dette ligger i Gran, helt øst i kommunen. Resterende deler av reservatet ligger i Nannestad kommune. Det finnes mye svært gammel skog i Marifjell bestående av mye både liggende og stående død ved. Det er også registrert flere rødlista arter ulike områder med spesiell verdi for biologisk mangfold. Området ble vernet i 2008 for å sikre ivaretagelse av gammelskog.

Averillen naturreservat

Ca. en kilometer nord for Vassbråa ligger Averillen naturreservat som dekker et område på 4660 daa. Reservatet utmerker seg ved å ha et stort totalareal som i all hovedsak domineres av biologisk gammel skog. Her er Averillen av de beste i regionen. I tillegg har Averillen et intakt artsmangfold i «lappkjukehuldrestryelementet» i den forstand at alle arter som man kan forvente å finne i gammel naturskog i regionen, er til stede. På den måten gir Averillen et viktig bidrag til å sikre artsmangfoldet knyttet til gammel naturskog av gran i de humide åstraktene på det sentrale Østlandet. Averillen har samlet sett en god mangeloppfyllelse og er nasjonalt verdifullt. Reservatet ble opprettet i 2019.

Formålet med naturreservatet er å bevare en bestemt type natur i form av et relativt stort naturskogsområde dominert av biologisk gammel skog der det stedvis er urskogpregede partier med god kontinuitet i gamle trær. Videre har området en særlig betydning for naturmangfold ved at det er et viktig leveområde for sjeldne, sårbare og truede arter.

Røykenvika dyrefredningsområde

Et deltaområde ved utløpet av Vigga i Randsfjorden. Området har stor biologisk produksjon, og er viktig for fugl under trekk vår og høst. Det er også en overvintringsplass for fugl i milde vintre. Området ble fredet i 1990 for å bevare det rike fuglelivet og fuglenes livsmiljø i området.

Kjørketangen naturminne

Dekker et område på 2 daa langs strandkanten til Randsfjorden utenfor Nes kirke. Lokaliteten består av lag med orthocerkalk dannet i den geologiske perioden ordovicium for ca. 500 millioner år siden. Det er funnet fossiler av både blekksprut og skjell. Det er en viktig lokalitet for forståelse av Oslofeltets fossilførende bergarter. Naturminnet ble opprettet i 1988.

Tønnerudtangen naturminne

Dekker et område på 4 daa langs strandkanten til Randsfjorden på Tønnerudtangen, ca. 1,6 kilometer nord for Grymyr sentrum. Det er en interessant berggrunn som veksler mellom ulike lag av kalk og skifer. Det er en viktig lokalitet for forståelse av Oslofeltets fossilførende bergarter. Naturminnet ble opprettet i 1988.

Maurtvedt naturminne

Maurtvedt naturminne er en enkelt eik som står på Maurtveit gård, ca. 1,5 kilometer nord-øst for Grymyr sentrum. Gamle eier, særlig hule, er en svært viktig biotop for veldig mange arter. Flere av disse artene er så spesialiserte at de kun finnes i hule eiker. Eika ble vernet allerede i 1953.

6 Naturforvaltningen i Gran kommune

Kommunen er offentlig myndighetsutøver og skal ta hensyn til naturmangfold i planlegging, saksbehandling, formidling og i egen drift. Kommunen er også grunneier og har ansvar for å følge lovverket som omfatter naturmangfold på egen eiendom.

Naturmangfoldloven kap II, § 7 sier at prinsippene i §§ 8-12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, ved tildeling av tilskudd og ved forvaltning av fast eiendom. Vurderingene skal fremgå av beslutningen, og beslutningene skal være kunnskapsbaserte. I praksis betyr dette at kunnskap skal innhentes når naturmangfold blir berørt.

Gran kommune gjør i dag flere tiltak for å sikre kommunens naturverdier på best mulig måte. De ulike avdelinger har oppgaver, rutiner og regelverk for å ivareta biologisk mangfoldet. Samarbeid mellom de ulike avdelingene er avgjørende for å sikre en helhetlig vurdering og for å dra nytte av all naturfaglig kompetanse.

6.1 De viktigste arbeidsområdene og dagens arbeidspraksis

Planavdelingen

Planavdelingen har innarbeidet rutiner for å ivareta naturverdier i sitt arbeid. Aktuelle områder blir sjekket opp mot databaser og andre informasjonskilder. I områder hvor det er usikkerhet knyttet til

verdiene eller en mistanke om manglende data rådføres det med miljørådgiver. I saker hvor det pålegges søker å gjøre konsekvensutredning, kvalitetssikres rapporten av planansvarlig.

Byggesaksavdelingen

Byggesaksavdelingen behandler alle kommunens søknader som omfattes av plan- og bygningsloven. Ved behandling av byggesaker skal alle vedtak etter naturmangfoldloven (§7) vurderes opp mot §§8-12. I praksis har avdelingen en sjekkliste hvor naturbase og artskart benyttes for å kartlegge naturverdier. I større saker eller ved usikkerhet involveres miljørådgiver for å bistå med faglig vurderinger. I enkelte saker kan kommunen pålegge søker å utføre en konsekvensutredning når det vurderes at tilstrekkelig kunnskap ikke foreligger.

Landbrukskontoret

Landbrukskontoret behandler søknader etter landbrukets særlovgivning (skogloven, jordloven og konsesjonsloven med tilhørende forskrifter). Som for plan- og byggesaksavdelingen gjøres det en vurdering etter nml §§ 8-12 ved utøvelse av myndighet etter disse lovverkene jmf § 7, i de fleste tilfeller.

Ved gjennomføring av skogregistreringer (skogbruksplaner) i kommunen, registreres det viktige livsmiljøer i skog for å ivareta sårbare arter og naturtyper. Dette gjennomføres i tråd med skogbrukets sertifiseringsordning, som også er hjemlet i skogloven. Resultatene gjøres tilgjengelig i NIBIO sine kartløsninger. Landbrukskontoret behandler også søknader om SMIL (spesielle miljøtiltak i landbruket) og RMP (regionalt miljøtilskudd) som begge er tilskuddsordninger hvor det blir gitt støtte til spesielle miljøtiltak i landbruket med den hensikt å ivareta eller forbedre ulike naturverdier.

Drift, skjøtsel og forvaltning av egen eiendom

Større VA og veiprosjekter må omsøkes etter plan- og bygningsloven, her ivaretas naturmangfoldet i tråd med byggesaksavdelingens rutiner. Parkavdelingen og miljørådgiver driver med bekjempelse av fremmede arter. Ved drift av egen eiendom, eller ved arbeid utført i regi av kommunen, er det kommunens ansvar å sikre at det ikke spres fremmede arter eller at naturtyper blir ødelagt.

Miljørådgiver

Miljørådgiveren har fagansvaret for biologisk mangfold i kommunen, og innehar ulike støttefunksjoner opp mot saksbehandlere. Vurdere tiltak opp mot naturmangfoldloven i byggesaker og ulike kommunale tiltak. Miljørådgiveren har også ansvaret for fremmedartsbekjempelsen i kommunen, kartlegging og informasjon av prioriterte arter, rovfugllokalteter og informasjon om bruk og skjøtsel i naturtyper. Søknader som skal behandles etter motorferdselloven behandles også av miljørådgiveren.

Vannområde Randsfjorden

Et interkommunalt samarbeidsprosjekt med hovedvekt på å heve vannkvaliteten i vann og vassdrag i Randsfjordens nedbørfelt, inkludert store deler av Hadeland. Prosjektet i sin nåværende form ble startet i 2016, og forlenget i 2019. Nåværende prosjektperiode løper ut 2021. Prosjektet gjennomfører flere aktiviteter og tiltak knyttet opp mot naturmangfold, deriblant vannovervåking i elver og sjøer, initiativ for å kartlegge og sikre kantsoner mot vann, fjerning av fiskevandringshinder, informasjon om spredning av fremmede arter, prøvefiske med mer.

Den dyktige bonden

Prosjektet Den dyktige bonden er et treårig (2019-2021) klima- og miljøprosjekt for landbruket på Hadeland og i Østre Toten. I løpet av prosjektperioden har vi mål om å inspirere og stimulere flest mulig av gårdbrukerne i vårt område til å gjennomføre tiltak for å redusere klimagassutslipp og avrenning til vassdrag fra egen gård. Flere av de prioriterte tiltakene vil kunne ha en positiv effekt på

kommunenes biologiske mangfold, deriblant endret jordarbeidingspraksis, økt bruk av fangvekster, bedre utnytting av husdyrgjødsel og etablering og skjøtsel av kantsoner mot vassdrag.

6.2 Forbedringspotensialet

Det er i stor grad implementert gode rutiner i Gran sin saksbehandling for å fange opp kjente naturverdier i kommunen, men når naturmangfold berøres må det vurderes grundigere om det er tilstrekkelig tilgjengelig naturkunnskap til å fatte en avgjørelse. Det må opprettes bedre rutiner som sikrer at kjent fagkunnskap internt blir inkludert i saker hvor naturmangfoldet berøres. Kommunen må derfor videreutvikle samarbeidet på tvers av avdelingene for å ivareta naturmangfoldet på best mulig måte. I saker hvor viktige og utvalgte naturtyper og truede arter berøres, må miljørådgiver tidlig involveres. Det samme gjelder også tiltak i områder hvor det er registrert eller det er sannsynlig at det er forekomster av fremmede arter.

I tillegg til rutiner i planarbeid og saksbehandling må det bedre systemer på plass i de tilfeller hvor kommunen selv utfører arbeid. Grøfterens og mindre vann- og avløpstiltak som ikke behandles av plan eller byggesaksavdelingen er eksempler på arbeid som må underlegges gode rutiner. Før det gjøres fysiske inngrep, ved eksempelvis graving av avløpstraseer, må det foretas en bedre kontrollering av om inngrepet vil berøre noen kjente verdier. Spredning av fremmede arter er et eksempel på uheldig konsekvenser som kan opptå ved graving.

Etablering av slike rutiner er krevende og må involvere alle enhetsledere og miljørådgiver, samt at fremmedartsdata gjøres tilgjengelig for alle. Alle som på en eller annen måte kommer i kontakt med fremmede arter bør også kurses i bekjempelsesmetodikk og behandling av planterester og urene masser.

Kommunen må også være pådriver for at Statens vegvesen, fylkeskommunen og BaneNOR skal bekjempe fremmede uønskete arter på sin grunn. I tillegg må vi tilrettelegge for tiltak som kan sikre viktige naturverdier der dette er mulig.

Innrapporterte funn av rødlistearter og fremmede arter må legges inn i den nasjonale databasen Artsobservasjoner, slik at de kan kvalitetssikres og gjøres tilgjengelige i Artskart. Dette mangler det gode rutiner på i kommunen i dag.

Kommunen har et stort forbedringspotensial når det gjelder fagkunnskap. Det er et behov for økt kompetanse om naturforvaltning generelt i kommunen. Satsing på økt kunnskap internt vil gi større trygghet og bedre kvalitet på den forvaltning kommunen er pliktet å gjøre.

6.3 Kunnskapsformidling og samarbeid

Gran har mye tilgjengelig informasjon om kommunens naturverdier gjennom ulike kartløsninger, databaser, rapporter og utredninger. Mye av denne informasjonen er offentlig tilgjengelig gjennom nettbaserte kartløsninger. Det finnes også informasjon og lenker til dette på kommunens hjemmesider.

Informasjon ut til grunneiere om betydningen av naturtyperegistreringer er et voksende arbeidsområde. I takt med nye kartleggingsprosjekter fra fylkesmannen kommer spørsmål fra grunneiere om hvilken direkte betydning dette har for den enkelte. Fokuset på fremmede arter har blitt større blant kommunens innbyggere. Informasjon om plantene og hvordan de skal bekjempes er en voksende oppgave.

Kursing av egne ansatte i bruk av de ulike databasene vil være nødvendig for en helhetlig saksbehandling. Herunder også begrepsbruken i disse databasene. Intern kursing i naturmangfoldloven vil være nyttig for saksbehandlere som behandler saker som berører naturmangfoldet for å sikre rett behandling etter §§ 8-12.

I tillegg til intern kursing og opplæring av administrasjonen er informasjon til politikere og innbyggere viktig i arbeidet med ivaretagelse av naturmangfoldet. Formidling av informasjon om naturverdier, uønskede arter, skjøtselstiltak ol. Dette vil øke bevisstheten rundt temaet.

Det vil også være viktig å informere grunneiere om tilskuddsordninger som fremmer naturmangfoldet. Eksempel på dette er tilskudd til skjøtsel av utvalgte naturtyper. Ved å spre informasjon og kunnskap til skoler og barnehager vil barn og unge også delta aktivt i dette arbeidet og lære om det lokale naturmangfoldet.

Det er stort fokus i skolen på miljø og klima. Et mer lokalt rettet prosjekt for å belyse verdiene i nærområdet ville vært positivt og kan stimulere til større bevissthet.

6.4 Fremmede arter

Artsdatabanken har utarbeidet en egen fremmedartsliste som viser arter vurdert å utgjøre *svært høy risiko* eller *høy risiko* for norsk natur. Denne lista ble tidligere kalt «svartelista», men ble erstattet med fremmedartslista i 2018. Fremmede arter er et økende problem i Norge, og Gran kommune har de siste årene hatt økt satsing på bekjempelse av de mest kritiske artene.

Fremmede arter koster samfunnet dyrt, både i bekjempelse, men også ved tap av naturverdier. De utgjør et av de fem største truslene mot det biologisk mangfoldet.

6.4.1 Definisjon av fremmede arter

Begrepet «fremmede arter» omfatter alle arter som har blitt spredd utenfor sitt naturlige utbredelsesområde ved hjelp av menneskelig aktivitet, bevisst eller ubevisst. Dette omfatter også underarter, lokale varianter av arter og menneskeskapt varianter som hybridarter eller kultiverte planter. Spredningen er i utgangspunktet begrenset til landegrenser, men omfatter også spredning innad i landet, som for eksempel utsetting av gjedde og mort i vassdrag de ikke har spredd seg naturlig.

Introduserte arter, fremmede organismer og invaderende arter er andre begreper som blir brukt om problemet.

Fremmede arter kan være svært skadelig for lokal natur på flere måter. De største problemene er at nye arter kan utkonkurrere stedegne arter, de kan også bringe med seg blindpassasjerer som parasitter og nye sykdommer. Økt handel og globalisering sammen med klimaendringer vil forsterke effekten fremover på grunn av høyere temperatur og lenger vekstsesonger.

Forskrift om fremmede organismer, som er hjemlet i naturmangfoldloven, trådte i kraft 1. januar 2016. Formålet med forskriften er «å hindre innførsel, utsetting og spredning av fremmede organismer som medfører, eller kan medføre, uheldige følger for naturmangfoldet» Som vedlegg til forskriften er det en forbudsliste med de mest skadelige fremmede artene.

Kommunen har her en viktig rolle i å hindre og å forebygge at fremmede, skadelige arter sprer seg i naturen. Dette gjelder både i arbeidet med kommunale planer, forsvarlig håndtering av hageavfall og arbeid i områder med forurensede masser. Informasjon til kommunens innbyggere er også viktig i det forebyggende arbeidet sammen med bekjempelse.

6.4.2 Bekjempelsesstrategi

Problemer med fremmede arter har de siste tiårene vært moderat i Gran kommune, men problemet er voksende og har i den senere tid blitt ett større problem. Nye arter dukker stadig opp på nye steder og populasjoner sprer seg. Flertallet av disse artene er hagerømlinger - hageplanter som har etablert seg i naturen og sprer seg. Flere av de større spredningsproblemene er gjort ved flytting av urene masser. Det er registrert i overkant av 25 fremmede arter (Artsdatabanken) i Gran kommune. Med enkelte unntak, er dette karplanter. Kommunen søker årlig Fylkesmannen i innlandet om midler som i tillegg til egne ressurser benyttes til kartlegging og bekjempelse av fremmede arter. Gran har i flere år kartlagt og bekjempet kjempespringfrø og kjempebjørnekjeks med gode resultater.

Parkslirekne og mongolspringfrø er to arter hvor bekjempelse nylig her igangsatt, dette i samarbeid med Fylkesmannen, Dokka våtmarkssenter og Kistefoss skogdrift A/S. Dette er arbeid som er

avhengig av kontinuitet for å lykkes. I tillegg driver kommunen informasjonsarbeid mot grunneiere og hageeiere for bekjempelse av fremmede arter på privat grunn. Det har også vært konflikter knyttet til Kanadagås som etterlater seg store mengder avføring når de oppholder seg på og ved badestrender.

7 Fokusområder og prioriteringsliste

I tabellene nedenfor gis en oversikt over mål og tiltak på tre viktige strategier for Gran kommune.

7.1 Saksbehandling

Strategi, mål, tiltak og ansvar for saksbehandling i Gran kommune

Strategi	Mål	Tiltak	Ansvar
Gran kommune skal ivareta hensynet til naturmangfoldet i alle offentlige beslutninger som berører naturmangfold. Videre utbygging skal konsentreres mot eksisterende arealer, fremfor nedbygging av urørte områder.	Gran kommune skal til enhver tid ha en oppdatert oversikt over naturverdier og fremmede arter. Informasjonen skal foreligge i en form som gjør dem tilgjengelig for planleggere, saksbehandlere, politikere og publikum generelt.	Krav om kartlegging av biologisk mangfold skal implementeres i alle saker som berører naturområder, både egne planer og private planer. Nye naturtyperegistreringer kvalitetssikres etter publisering i naturbase.	Planavdeling Byggesaksavdeling Miljørådgiver
	Gran kommune skal alltid se naturen som en stor ressurs og verdsette dens viktige verdi. Bit-for-bit nedbygging skal unngås mest mulig, og det skal satses på økt gjenbruk av arealer for ny bebyggelse/virksomheter.	Kartlegge bebygde eiendommer som står ubrukte og eiendommer som er klargjort for utbygging, men som ikke er utbygd. Kommunen skal jobbe for at disse områdene prioriteres fremfor nedbygging av urørte arealer og jordbruksområder. Kommunen skal ta initiativ med å komme i kontakt med aktuelle grunneiere.	Miljørådgiver Planavdelingen Byggesaksavdeling Eiendomsavdeling
		Naturmangfoldsdata skal gjøres tilgjengelig i kommunekart.	Miljørådgiver
		Naturmangfold blir løftet frem i alt planarbeid.	Planavdeling Miljørådgiver

7.2 Drift og skjøtsel

Strategi, mål, tiltak og ansvar for drift og skjøtsel i Gran kommune.

Strategi	Mål	Tiltak	Ansvar
Gran kommune skal være et forbilde når det gjelder å ivareta naturmangfoldet ved å drive aktiv skjøtsel på egen grunn.	Gran kommune skal ta vare på viktige naturtyper, arter og deres leveområder, samt grønne forbindelsene mellom disse.	Skjøtsel og drift utføres i tråd med føringer fra fagpersoner på den naturtypen det gjelder.	Landbrukskontoret Miljørådgiver Kulturavdeling
Kommunen skal verne om «grønne korridorer», trekkruiter og viktige biotoper som ligger på kommunal grunn.	Jobbe for å identifisere viktige leveområder, trekkruiter, hekkeområder o.l., og verne om disse på ulike måter.	Gran kommune skal veilede private grunneiere og allmenninger til å tilby områder til frivillig vern.	Landbrukskontoret Miljørådgiver
	Drive aktiv bekjempelse av fremmede arter på egen eiendom.	Gran kommune skal hindre innførsel og spredning av fremmede arter som kan true det biologiske mangfoldet.	Miljørådgiver Samferdsel og park Vann og avløp Byggesaksavdelingen
Utarbeide en konkret handlingsplan for hvordan viktige utvalgte områder og enkeltarter skal vernes og skjøttes best mulig.		Det må utarbeides rutiner for kartfesting av fremmede arter i artskart.	Miljørådgiver
		Utarbeide en prioriteringsliste over arter som skal bekjempes.	Samferdsel og park Miljørådgiver
		Opparbeide rutiner for utsjekk av viktige naturverdier og fremmede arter ved mindre tiltak på egen grunn	Samferdsel og park Vann og avløp Miljørådgiver Eiendomsavdelingen

7.3 Informasjon, veiledning og formidling

Strategi, mål, tiltak og ansvar for informasjon, veiledning og formidling i Gran kommune.

Strategi	Mål	Tiltak	Ansvar
Gran kommune skal legge til rette for å bruke og å formidle kunnskap som bidrar til å ta vare på naturmangfoldet. Det skal videre satses på å øke kunnskapen om naturforvaltning i kommunen.	Informasjon om naturmangfold i Gran skal gjøres kjent for å øke bevisstheten og heve kunnskapsnivået hos brukerne og grunneiere av naturområdene.	Det må utarbeides et eget området på kommunens nettsider med informasjon om naturverdiene.	Miljørådgiver og ansvarlig for hjemmeside
	Være tilgjengelig for innbyggerne og grunneiere	Veilede og informere grunneiere og lokalbefolkning om ulike støtteordninger og bekjempelse av fremmede arter	Miljørådgiver
	Øke kunnskapen om naturforvaltning blant administrasjonen.	Kursing, deltagelse på seminar/konferanser og etterutdanning.	Miljørådgiver
Kommunen skal tilrettelegge for at utbyggere og virksomheter som ønsker å etablere seg får informasjon om tomter som er aktuelle for utbygging/gjenbruk.	Informasjon om kommunens naturmangfold og naturmangfoldloven skal gjøres tilgjengelig for politikere, planleggere og saksbehandlere, for å danne bedre grunnlag for bærekraftige beslutninger.	Bistå administrasjonen og politikere i saker hvor biologisk mangfold blir berørt.	Miljørådgiver